

Ett språkcentrum för jiddisch

Diskussionsunderlag sammanställt utifrån inkomna skriftliga synpunkter från arbetsgruppen samt diskussion vid möte den 8 april 2019

I februari 2019 överlämnade Institutet för språk och folkminnen en delrapport till regeringen, med förslag på hur språkcentrum för finska respektive meänkieli kan utformas. Där utgick man från erfarenheterna från samiskt språkcentrum. Behovet av ett revitaliserande språkcentrum för jiddisch är minst lika stort som för övriga minoritetsspråk i Sverige. Det finns likheter men också olikheter i förutsättningar för de olika minoritetsspråken. De särskilda förutsättningarna för jiddisch måste beaktas i det förslag som tas fram för språket.

Ett språkcentrum för jiddisch är viktigt eftersom det ger ökad legitimitet åt språket. Centrum bör betjäna såväl de som har jiddisch som modersmål och kulturarvsspråk, liksom de som söker kunskap om jiddisch eller vill lära sig språket. Det finns andra institutioner och organisationer i Sverige som på olika sätt medverkar till att revitalisera och sprida jiddisch, dess litteratur och kultur (Språkrådet, Lunds Universitet, Sveriges Jiddischförbund och dess olika föreningar, Judiska församlingar, Judisk Kultur m.fl.). Ett språkcentrum för jiddisch bör samarbeta med dessa institutioner/organisationer men inte överta deras uppgifter.

Uppdrag

Uppdraget, liksom uppgifterna för ett språkcentrum för jiddisch kan i stora drag följa förslagen för finska och meänkieli.

Det övergripande *uppdraget* för ett språkcentrum för jiddisch bör vara att:

- tillgodose den judiska minoritetens rätt att återta språket jiddisch,
- aktivt främja och stimulera ökad användning av jiddisch,
- bistå med sakkunskap,
- utveckla metoder för att stärka förutsättningarna för att bruka och återta språket,
- sprida kunskaper om språket och hur det kan revitaliseras,
- särskilt prioritera barn och unga,
- insatserna ska utgå från minoritetens behov av revitalisering.

Ett språkcentrum för jiddisch bör ha till *uppgift* att:

- Arbeta utåtriktat och innovativt med språkrevitaliserande insatser för jiddisch samt med attityder och förhållningssätt till språket,
- Ta fram en långsiktig plan för bevarandet av jiddisch som ett levande språk i Sverige,
- Samverka med aktörer inom det judiska området, t.ex. judiska förskolor och skolor, bibliotek, äldreboenden och annan social verksamhet,
- I samarbete med andra organisationer erbjuda språkfrämjande insatser, t.ex. intensivkurser, veckosluts- och sommarkurser, språkbadsläger för ungdomar mm.,

- Samla och sprida kunskap om jiddisch som tagits fram i Sverige och av internationella jiddischcentrum,
- Utifrån forskning, beprövad erfarenhet och pågående projekt vidareutveckla och använda metoder anpassade för revitalisering av jiddisch,
- Stödja offentliga aktörers arbete och samverka med andra organisationer och aktörer som omfattas av den nya minoritetslagen (t.ex. bibliotek),
- Samverka med övriga språkcentrum för nationella minoritetsspråk för att ta fram goda exempel och erfarenheter av språkrevitalisering,
- Samverka med språkvården vid ISOF för fortlöpande analys av språksituationen för jiddisch och bistå med bedömning av behovet av insatser för utveckling av språket,
- Ta del av och eventuellt medverka i forskningsprojekt utgående från den jiddischforskning som bedrivs vid Lunds universitet.

Geografisk placering

Ett språkcentrum för jiddisch bör geografiskt placeras i Stockholm men verka nationellt.

Språkcentrumet bör ligga nära minoritetens verksamheter, dvs. där flertalet språkbärare och framför allt potentiella sådana finns. Både fysisk och social närhet till avnämarna är av stor vikt. Under det senaste decenniet har jiddisch upplevt en renässans både internationellt och i Sverige. Så har det också varit i Stockholmsregionen. Här finns flest jiddischtalande och störst judisk befolkning. Här finns en judisk förskola, skola samt judiskt högstadium. I Stockholm finns landets enda legitimerade jiddischlärare och här bedrivs modersmålsundervisning i jiddisch för barn och unga. Jiddisch undervisas för vuxna på Paideia Folkhögskola. I Stockholm finns en jiddischteatergrupp och en kör. Jiddischsällskapet i Stockholm med över 200 medlemmar är Sveriges största jiddischorganisation, som också ansvarar för tre aktiva läsecirklar i jiddisch. Det ligger ett förslag om att Judiska biblioteket i Stockholm ska bli en nationell resurs för jiddisch. Därutöver finns andra organisationer som i samverkan har program med koppling till jiddisch så som Judisk Kultur i Sverige, Klezmerföreningen, Levande historia m.fl. Det pågår också samverkan kring jiddisch med Region Stockholm, Stockholms stad, Länsstyrelsen i Stockholm, Kungliga biblioteket och Stadsbiblioteket.

Samtidigt är det av yttersta vikt att säkra aktiv medverkan, delaktighet och inflytande över verksamhetens inriktning genom att tillskapa en styrgrupp bestående av representanter för jiddischtalare från andra delar av landet.

Huvudman och organisatorisk tillhörighet

På motsvarande sätt som för övriga föreslagna språkcentrum bör ett språkcentrum för jiddisch ha en statlig myndighet som huvudman, förslagsvis Institutet för språk och folkminnen, bl.a. för att säkra kontinuitet och stabilitet samt långsiktighet gällande framför allt basfinansiering.

En statlig organisatorisk tillhörighet utesluter dock inte en fysisk placering nära andra judiska institutioner såsom Paideia Folkhögskola eller det judiska kulturhuset Bajit där det även finns förskola, skola, bibliotek och närhet till kulturella aktiviteter.

Bemanning och kompetens

Språkcentrum för jiddisch bör bemannas med samma antal heltidstjänster som det sverigefinska språkcentrumet, dvs. fyra heltidstjänster varav en arbetsledare.

Centrum behöver en god blandning av språklig och pedagogisk kompetens samt kulturkompetens med god kännedom om situationen för språkbärarna. Det är nödvändigt att minst en av tjänsterna bemannas av en person med akademisk språklig kompetens. Ytterligare akademisk utbildning, såsom inom pedagogik och/eller kulturvetenskap är därtill önskvärd. Arbetsledaren bör ha ett starkt intresse för revitalisering av jiddisch, ha god organisatorisk förmåga samt kunskap om judiska verksamheter i Sverige. Det behöver finnas verksamhetsmedel för att kunna anlita experter, svenska och internationella, och göra det möjligt för de anställda att besöka internationella institutioner för att ta del av deras kunskaper.